

مرکز اسناد ملی - کتابخانه ملی و اسناد ملی - تهران
سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

حقوق جزای عمومی کاربردی

منطبق با سرفصل دانشگاه جامع علمی - کاربردی

با مقدمه:

دکتر سومرث کلانتری

عضو هیأت علمی دانشگاه مازندران

مؤلف:

مریم غلام بیرقیان

مدرس دانشگاه جامع علمی - کاربردی

- سرشناسه : غلام بیرقیان، مریم، ۱۳۶۱-
 عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق جزای عمومی کاربردی منطبق با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ / مریم غلامبیرقیان؛ با مقدمه کیومرث کلانتری.
 مشخصات نشر : آمل: وارث وا، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۹۴-۹۷-۴
 وضعیت فهرست : فیا
 نویسنده :
 یادداشت : کتابنامه : ص. ۱۷۳-۱۷۲؛ همچنین به صورت زیر نویس.
 موضوع : حقوق جزا
 موضوع : حقوق جزا -- ایران
 موضوع : قانون کیفری -- ایران
 شناسه افزوده : کلانتری، کیومرث، ۱۳۳۹ -، مقلمانویس
 رده بندی کنگر : ۱۳۹۲ ۷ح۸غ/۵۰۱۵/۴K
 رده بندی دیویی : ۳۴۰
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۰۱۵۲

قوة رای عمومی کاربردی
 مریم غلام بیرقیان

صفحه آرای: هدی ستاری فقیهی - محمدرضا سلیمانی

طرح جلد: نیما اسکندر

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

چاپ و صحافی: سیرنگ

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

انتشارات وارث وا

نشانی: آمل / خ نور / دهتری اول / ک خطیبی / طبقه فوقانی پاساژ فانی

vareshva28@yahoo.com

۰۱۲۱۲۲۶۸۷۰۹ - ۰۹۱۱ ۱۲۷ ۶۶۱۰ - دورنگار: ۰۱۲۱۲۲۶۸۷۰۹

تقدیم به پدر و مادرم

به پاس مهربانی و فداکاری هایشان

و

تقدیر و تشکر

از جناب آقای دکتر کیمرث کلانتری

استاد نازنینی که با حضور و رهنمون هایش برای من شرفتم صمیمانه
قدم برداشته است.

صفحه

فهرست مطالب

مقدمه	۱۲
کلیات	۱۴
فصل اول	۱۶
جرم	۱۷
۲ - رکن تشکیل دهنده جرم	۱۷
گفتار اول - رکن قانونی جرم	۱۸
بند اول: مجازات قانونی بودن جرایم و مجازات ها	۱۹
۱ - عطف به ماسبق نشدن قوانین جزایی	۱۹
انواع قوانین جزایی	۲۰
بند اول: قاعده عطف به ماسبق نشدن قوانین جزایی شکلی	۲۰
بند دوم: قاعده عطف به ماسبق نشدن قوانین جزایی ماهوی	۲۴
۲ - لزوم تفسیر مضیق قوانین جزایی	۲۷
بند اول: انواع تفسیر به اعتبار مرجع تفسیرکننده	۲۷
بند دوم: انواع تفسیر قضایی	۲۸
گفتار دوم - رکن مادی جرم	۲۹
مبحث اول - مراحل ارتکاب جرم	۲۹
اول: انگیزه	۲۹
دوم: قصد مجرمانه	۳۱
سوم: تهیه مقدمات جرم	۳۱
چهارم: شروع به جرم	۳۲

۳۲	پنجم: جرم تام.....
۳۲	مبحث دوم - عناصر تشکیل دهنده رکن مادی جرم.....
۳۲	عنصر اول: موضوع جرم.....
۳۳	عنصر دوم: رفتار مجرمانه مرتکب.....
۳۶	عنصر سوم: وجود رابطه سببیت (علیت).....
۳۸	عنصر چهارم: نتیجه.....
۳۹	مبحث سوم - شروع به جرم.....
۳۹	بند اول - شروع پایانی و غلبه شروع به جرم.....
۴۱	بند دوم: شرایط تحقق شروع به جرم.....
۴۱	بند سوم: انصراف مرتکب در مرحله شروع به جرم.....
۴۱	بند چهارم: مجازات شروع به جرم.....
۴۱	اول: مجازات شروع به جرم در صورت انصراف مرتکب.....
۴۲	دوم: مصادیق قانونی مجازات شروع به جرم.....
۴۳	بند پنجم: شروع به جرم و عملیات مجرمانه بی بهره.....
۴۳	اول - اقسام عملیات مجرمانه بی بهره.....
۴۳	الف) جرم محال.....
۴۴	ب) جرم عقیم.....
۴۵	مبحث چهارم - انواع تقسیم بندی جرایم بر اساس رکن مادی.....
۴۶	جرم مطلق.....
۴۶	جرم مقید.....
۴۶	جرم آنی یا فوری.....
۴۶	جرم مستمر یا متمادی.....

جرم ساده	۴۷
جرم مرکب	۴۷
جرم به عادت (اعتیادی)	۴۷
جرم سیاسی	۴۸
جرم نظامی	۴۹
جرم عمومی	۴۹
جرم شهود	۴۹
جرم زورمش	۵۰
گفتار سوّم که روانی را معنوی	۵۰
بند اوّل: اقسام جرم بر اساس روانی	۵۰
الف) جرایم عمدی	۵۰
ب) جرایم غیر عمدی	۵۲
مبحث پنجم - عوامل موجهه یا توجیه کننده یا اسباب اباحه	۵۴
۱ - امر قانون، اجازه قانون	۵۴
۲ - ضرورت ارتکاب عمل برای اجرای قانون اهم	۵۵
۳ - امر آمر قانونی	۵۷
۴ - دفاع مشروع	۵۸
۵ - اضطرار (حالت ضرورت)	۶۱
۶ - رضایت بزه‌دیده یا مجنی علیه	۶۲
فصل دوّم	۶۶
گفتار اوّل - مجرم	۶۷
مبحث اوّل - فاعل یا مباشر جرم	۶۷

۶۸	بند اول: مباشرت در جرم
۷۰	بند دوم: تسبیب
۷۰	بند سوم: اجتماع سبب و مباشر
۷۱	مبحث دوم - شریک جرم
۷۲	بند اول: شرایط تحقق شرکت در جرم موضوع ماده ۱۲۵ ق.م.ا
۷۳	بند دوم: مجازات شرکت در جرم
۷۴	مبحث سوم - معاون جرم
۷۵	بند اول: معاون به اول یا استعاره ای
۷۵	اول - شرایط تحقق معاونت عاریه ای یا استعاره ای
۷۷	دوم - رکن روانی معاونت عاریه ای
۷۷	بند دوم: معاونت به عنوان بزه منتقل
۷۹	بند سوم: مجازات معاونت در جرم
۸۲	گفتار دوم - مسئولیت کیفری
۸۲	بند اول: انواع مسئولیت:
۸۲	الف) مسئولیت مدنی
۸۳	ب) مسئولیت کیفری یا جزایی
۸۴	بند دوم: شرایط مسئولیت کیفری
۸۵	بند سوم: موانع مسئولیت کیفری
۸۶	اول: عوامل اصلی یا تامه رافع مسئولیت کیفری
۸۶	۱ - صغر
۹۲	۲ - جنون
۹۴	۳ - اکراه
۹۷	دوم: عوامل فرعی یا نسبی رافع مسئولیت کیفری

۹۸	۱. جهل و اشتباه
۱۰۰	۲. مستی و بی ارادگی
۱۰۲	۳. خواب و بیهوشی
۱۰۵	فصل سوم
۱۰۶	گفتار اول - مجازات یا کیفر
۱۰۶	بحث اول - ویژگی های مجازات
۱۰۷	مبحث دوم - اصول حاکم بر مجازات ها
۱۰۹	مبحث سوم - اهدای مجازات ها
۱۰۹	مبحث چهارم - اسامی مجازات ها
۱۰۹	بند اول: تقسیم بندی مجازات ها بر اساس درجه
۱۱۰	الف) مجازات اصلی
۱۱۴	ب) مجازات تکمیلی (تتمیمی)
۱۱۶	پ) مجازات تبعی
۱۱۸	بند دوم - تقسیم بندی مجازات ها بر اساس موضوع مجازات
۱۲۴	مبحث پنجم - مجازات های جایگزین حبس
۱۲۴	بند اول: انواع مجازات های جایگزین حبس
۱۲۷	بند دوم: تبدیل مجازات حبس به مجازات های جایگزین حبس
۱۲۷	الف) تبدیل اجباری
۱۲۷	ب) تبدیل اختیاری
۱۲۷	بند سوم: موارد ممنوعیت در اعمال مجازات های جایگزین حبس
۱۲۹	مبحث ششم - معاذیر معاف کننده مجازات ها
۱۳۰	بند اول: معاذیر معاف کننده قضایی

- بند دوم: معاذیر معاف کننده قانونی ۱۳۰
- مبحث هفتم - کیفیات تخفیف دهنده ۱۳۱
- بند اول: کیفیات تخفیف دهنده قضایی ۱۳۱
- بند دوم: کیفیات تخفیف دهنده قانونی (معاذیر قانونی تخفیف دهنده) ۱۳۳
- مبحث هشتم - علل تشدید کننده مجازات (کیفیات مشدده) ۱۳۴
- انواع کیفیات مشدده مجازات ها ۱۳۴
- الف) تشدید ۱۳۶
- انواع تشدید مجازات ۱۳۷
- شرایط تحقق تشدید مجازات (ماده ۱۳۷ ق.م.ا) ۱۴۱
- مبحث نهم - تعویق ۱۴۲
- بند اول: شرایط تعویق صدور حکم ۱۴۳
- بند دوم: انواع تعویق ۱۴۳
- الف) تعویق ساده: ۱۴۳
- ب) تعویق مراقبتی: ۱۴۴
- بند سوم: لغو قرار تعویق صدور حکم ۱۴۵
- بند چهارم: عدم امکان تعویق صدور حکم ۱۴۵
- مبحث دهم - تعلیق ۱۴۶
- بند اول: انواع تعلیق ۱۴۷
- بند دوم: شرایط تعلیق اجرای مجازات ۱۴۸
- بند سوم: احکام غیر قابل تعلیق ۱۴۸
- بند چهارم: ضمانت عدم اجرای دستورات دادگاه یا ارتکاب جرم در مدت تعلیق ۱۵۰
- بند پنجم: لغو قرار تعلیق ۱۵۰

۱۵۱	مبحث یازدهم - نظام نیمه آزادی
۱۵۲	مبحث دوازدهم - آزادی مشروط
۱۵۲	بند اول: شرایط صدور (ماده ۵۸ قانون مجازات اسلامی)
۱۵۴	بند دوم: ضمانت عدم اجرای دستورات دادگاه یا ارتکاب جرم در مدت آزادی مشروط
۱۵۶	مبحث سیزدهم - علل سقوط مجازات
۱۵۶	(عفو)
۱۵۸	(نسیه قانون)
۱۵۹	۳ گذشت شاکی
۱۶۲	۴ (مرور زمان)
۱۶۶	۵ (توبه مجرم)
۱۶۸	۶ اعمال قاعده ذرا
۱۶۹	۷ (فوت متهم یا محکوم علیه)
۱۷۰	گفتار دوم - اقدامات تأمینی و تربیتی
۱۷۱	بند اول: ویژگی ها
۱۷۱	بند دوم: اهداف
۱۷۱	بند سوم: اقسام اقدامات تأمینی و تربیتی
۱۷۵	فهرست منابع

مقدمه:

هوالحکیم

امروزه بازار نشر کتب حقوقی، برخلاف دو دهه پیش از رونقی مطلوب برخوردار است و وجود مؤسسات انتشاراتی مختلفی که صرفاً کتب حقوقی منتشر می نمایند، مؤید این ادعاست. اگر در گذشته در بعضی از موضوعات حقوقی، هیچ کتابی موجود نبود و یا تنها در بعضی از موضوعات خاص، نویسندہ ای به این کار همت می نمود، امروزه موضوعی در حقوق پیدا نمی شود که نتوان چندین منبع برای مطالعه آن پیدا نمود. در زمینه حقوق کیفری هم این ادعا مصداق دارد چرا که در هر یک از زمینه های حقوق کیفری چندین کتاب چندین مقاله نوشته شده و یا حداقل پایان نامه در مقطع کارشناسی ارشد و رساله در مقطع دکتری در خصوص مورد دفاع شده است.

اما به رغم وجود کتب مختلف در خصوص حقوق جزای عمومی، چرا مؤلف سرکار خانم مریم غلام بیرقیان دست به انتشار کتاب حاضر زده است، سوالی است که خوانندگان می توانند با مطالعه این کتاب مقایسه اش با کتب دیگر به پاسخ آن دست یابند.

خصیصه مهم این کتاب که آن را از دیگر کتاب های مشابه بعضاً توسط اساتید صاحب نام و با تجربه منتشر شده است متمایز می کند، ساده نویسی و کاربردی بودن آن است. نویسنده محترم با ساده نویسی قابل تحسین و پرهیز از تزیینات علمی در خصوص مطالب، با قلمی روان و شیوا - که تقریباً برای تمام اقشار جامعه قابل فهم باشد - اقدام به نگارش کرده است. گرچه بیان دقیق مطالب حقوقی، نویسنده را بعضاً ناچار به بیان تئوری های سخت حقوقی می کند اما می شود در خصوص بسیاری از مطالب، قلم را به گونه ای به کار گرفت که مطالعه آن آسان تر باشد چرا که به قول

یک نویسنده پُرآوازه فرانسوی» این خوب نیست که به طور مبهم از یک موضوع واضح صحبت کنیم بلکه پسندیده آن است که به طور وضوح از یک موضوع مبهم صحبت کنیم.»

سرکار خانم مریم غلام بیرقیان از فارغ التحصیلان مقاطع کارشناسی حقوق و کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشکده حقوق دانشگاه مازندران در دوران دانشجویی، بسیار کوشا و جدی بوده و اندکی از تکالیف دانشجویی فروگذاری نمی نمود. که نتیجه عمل او را می توان در کتاب حاضر دید. مطالعه این کتاب را به همه دانشجویان حقوق کارشناسی - به ویژه دانشجویان دانشگاه جامع علمی- کاربردی، داوطلبان آزمون وکالت و به همه اقشار جامعه که به مطالب حقوقی علاقه مند هستند، توصیه می نمایم.

این کتاب که تجربه اول نویسنده است، بدون تردید با کاستی هایی همراه می باشد. از خوانندگان توقع دارد که آراء و پیشنهادات خود را در بخش نگرینته و به نویسنده جهت اصلاح در چاپ های بعدی یادآوری نمایند.

اگر بر من بنحایی، پشمانی خوری آخر
به خاطر دانی من که در خدمت کجا کتیم؟

کیومرث کلانتری - دانشکده حقوق و علوم سیاسی

دانشگاه مازندران

دهم بهمن ۱۳۹۲

کلیات :

حقوق (جمع حق) به مجموعه قواعد و مقرراتی گفته می شود که نظم اجتماعی که بیانگر توقعات اساسی زندگی اجتماعی است را تأمین و روابط بین انسان ها، دولت ها و نیز روابط دولت ها با اتباع خود و اتباع بیگانه را تنظیم می نماید.

به طور کلی حقوق را می توان به دو دسته تقسیم نمود:

۱- حقوق ملی یا داخلی یا درون مرزی

این دسته از حقوق، شامل مقرراتی می شود که محدود به قلمرو (آب- خاک- هوا) یک کشور می گردد.

۲- حقوق بین المللی یا خارجی یا برون مرزی

این دسته از حقوق، شامل مقرراتی می شود که محدود به قلمرو یک کشور نمی باشد بلکه شامل همه کشورها می گردد.

حقوق داخلی نیز به دو دسته حقوق خصوصی و حقوق عمومی تقسیم می گردد. حقوق خصوصی، حقوقی است که دولت در آن دخالت نمی کند مگر آنکه افراد جامعه به عنوان تبعه یک کشور از دولت به عنوان قوه برتر استمداد نمایند. مانند حقوق مدنی

حقوق عمومی، حقوقی است که دولت برای کنترل کشور و برقراری نظم عمومی، رأساً در آن مداخله می نماید و به عبارت دیگر دولت، خود را موظف به مداخله اعم از مستقیم یا غیرمستقیم می داند. مانند حقوق جزا.

حقوق جزا به عنوان یکی از شاخه های حقوق عمومی به مجموعه تائینی اطلاق می شود که جرم و مجازات را بیان می نماید.

حقوق جزا را به دو دسته حقوق جزای عمومی و حقوق جزای اختصاصی تقسیم نموده اند.

در حقوق جزای عمومی، مباحث مشترک کلیه جرایم، بدون توجه به عناوین مجرمانه مورد بررسی قرار می گیرد. مانند تعریف جرم یا تعریف مجازات.

در حقوق جزای اختصاصی، هریک از جرایم به صورت جداگانه و در قالب جرایم علیه تمامیت فیزیکی و معنوی اشخاص مانند قتل و افتراء، جرایم علیه اموال و مالکیت مانند سرقت و جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی مانند محاربه و جعل، مورد بررسی قرار می گیرند.

در کتاب حاضر، به بیان مباحث کاربردی حقوق جزای عمومی، به زبان ساده در قالب سه فصل پرداخته ایم:

فصل اول - جرم و ارکان تشکیل دهنده آن

فصل دوم - مجرم و مسئولیت کیفری

فصل سوم - مجازات ها و اقدامات تأمینی و تربیتی